

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภท พหุกรณีศึกษา (Multi –Case Study) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ของการบริหารโรงเรียน เพื่อให้ได้คำอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนจากการปฏิบัติที่โดดเด่น จัดแบ่งวิธีการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การเลือกกรณีศึกษา

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ระยะที่ 3 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ระยะที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การเลือกกรณีศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา ดังนั้น จึงมีการคัดเลือกสถานศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนในฝัน โดยผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษา คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

1.1 เกณฑ์การเลือกโรงเรียน

การเลือกโรงเรียนเพื่อเป็นพหุกรณีศึกษาเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การเลือก ดังนี้

1.1.1 เป็นโรงเรียนในฝัน

1.1.2 เป็นโรงเรียนที่มีผลการบริหารงานที่โดดเด่น เคยได้รับรางวัล

หรือมีผลการประเมินคุณภาพในระดับดีขึ้นไป

1.1.3 เป็นโรงเรียนที่มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และดำรงคุณภาพการศึกษาอยู่อย่างมีคุณภาพ

1.1.4 ตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่ผู้วิจัยสามารถเข้าไปศึกษาด้วยตนเองได้ โดยได้รับอนุญาตจากหน่วยงานต้นสังกัด

1.2 การเลือกโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโรงเรียนในโครงการโรงเรียนในฝันและจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ขึ้นไป โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง และโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ที่เข้าร่วมโครงการที่เป็นโรงเรียนในฝันและศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์ ที่รับผิดชอบให้ระบุโรงเรียนที่ดีเด่นแล้วผู้วิจัยนำมาสรุปเพื่อเลือกเป็นพหุกรณีศึกษา ซึ่งได้แก่ โรงเรียนต่อไปนี้ (นามสมมติ)

1.2.1 โรงเรียนมัธยมโยชัยวิทยาคม (ขนาดใหญ่พิเศษ)

1.2.2 โรงเรียนมัธยมภูไทวิทยาคม (ขนาดกลาง)

1.2.3 โรงเรียนบ้านลีลาวดีวิทยา (ขนาดใหญ่)

ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบพหุกรณีศึกษา มาใช้ในการศึกษา คือ

2.1 ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 ประเภท คือ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การศึกษาเอกสาร คือ ใช้การวิเคราะห์เอกสาร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบบันทึกตามประเด็นที่ต้องศึกษา (ดูภาคผนวก)

2.1.2 การสังเกต ใช้แบบสังเกต (ดูภาคผนวก)

2.1.3 การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In –depth interview)

มีลักษณะเป็นรายการข้อมูลหลักและคำถามที่ต้องการ สอบถามผู้เชี่ยวชาญ ดูรายละเอียด(ดูภาคผนวก)

2.1.4 การสนทนา ใช้แบบบันทึกข้อมูลการสนทนาตามลักษณะการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1.1 การศึกษาและการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

การวิเคราะห์เอกสารมีเครื่องมือ คือ แบบวิเคราะห์เอกสารซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลอีกวิธีหนึ่งนอกเหนือไปจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต การจัดบันทึก ซึ่งเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร ทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาสภาพแวดล้อม เป็นเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง สำหรับเอกสารขั้นต้น หมายถึง เอกสารที่เป็นข้อมูลหลักฐานที่เป็นต้นฉบับ ส่วนเอกสารชั้นรอง หมายถึง ข้อมูลหลักฐานที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญกับเอกสารขั้นต้นเป็นอันดับแรก เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยวางแผนการวิเคราะห์เนื้อหาในเอกสารรวมทั้งสิ้น 6 รายการ แล้วบันทึกลงในแบบฟอร์มของการวิเคราะห์เอกสารตามประเด็นที่ต้องการศึกษาและมีการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลแต่ละประเด็นจากเอกสารหลายฉบับ รวมทั้งได้ใช้ผลการวิเคราะห์ที่เป็นส่วนของเนื้อหาจากเอกสารต่างๆ นี้ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลด้วยวิธีอื่น เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งเอกสารต่างๆ เป็นของทางราชการสำหรับเอกสาร หลักฐานต่างๆ ที่นำมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. สมุดหมายเหตุรายวัน
2. รายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR)
3. รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก
4. สมุดบันทึกการประชุมของโรงเรียน
5. สมุดนิเทศภายใน/สมุดนิเทศภายนอก/
6. ธรรมนูญโรงเรียน/ แผนกลยุทธ์
7. ข้อมูลสารสนเทศโรงเรียน
8. สมุดคำสั่งมอบหมายงานในหน้าที่ฯ ประจำปี
9. แผนพัฒนาการศึกษา สู่โรงเรียนมาตรฐานสากล
10. แผนปฏิบัติการประจำปีและรายงานผลการดำเนินงาน
11. วารสารเผยแพร่ผลงานประจำปี
12. สมุดบันทึกการประชุมคณะกรรมการการศึกษาขั้น
13. บันทึก MOU()
14. สมุดเยี่ยม

พื้นฐาน

15. สมุดลงเวลาการทำงาน
16. เอกสารสรุปผลงานรับรางวัลระดับประเทศ ระดับชาติ
17. เอกสารประกาศนียบัตร / โฉนดเกียรติยศ
18. รายงานการประเมินโครงการต่างๆ ของโรงเรียน
19. วารสารเพื่อการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน
20. รายงานการเข้าร่วมกิจกรรม/ รายงานการเข้ารับการ

อบรมคณะครู

2.4.1.2 การสังเกตและจดบันทึก (Observation and field-in)

การสังเกตและการจดบันทึกที่มีเครื่องมือ คือ แบบสังเกตและจดบันทึกเป็นแบบสังเกตที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับวันเวลา หัวข้อหลักในการสังเกตผู้เกี่ยวข้อง และการแปลความหรือสร้างมโนทัศน์ของผู้วิจัยโดยย่อ ในแต่ละครั้งที่ทำการสังเกตโดยผู้วิจัยศึกษา การสังเกตจากสภาพบริบทของสถานศึกษา ทั้งสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาทรัพยากรบุคคลและสิ่งอำนวยความสะดวกของคณะครูและนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน การจัดกิจกรรมต่างๆ การบริหารงานทั้ง 4 งานหลัก งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป และคุณภาพโรงเรียนในฝันทั้ง 6 ด้าน ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านคุณภาพครู ด้านคุณภาพแหล่งเรียนรู้ ด้านคุณภาพการพัฒนาทักษะชีวิต และด้านการบริหารจัดการ

2.4.1.3 การสัมภาษณ์ (interview)

การสัมภาษณ์ หมายถึง การพูดคุยกัน, การพบปะเพื่อถามเรื่องราวอันใด อันหนึ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารตามเงื่อนไขการเกิด จากผู้ให้ข้อมูลตามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิจัยให้สมบูรณ์ แบ่งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เป็น 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับลักษณะการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 4 ด้าน ในการนำไปใช้สำหรับการสัมภาษณ์ผู้บริหาร รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูหัวหน้างาน 4 งาน (งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ งานบริหารทั่วไป) คณะครู

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับลักษณะภาวะผู้นำ
การเปลี่ยนแปลง ทั้ง 4 ด้าน ในการนำไปใช้สำหรับการสัมภาษณ์ คณะกรรมการ-
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่าและผู้นำชุมชน

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ ระดับลึก เกี่ยวกับลักษณะภาวะผู้นำ
การเปลี่ยนแปลง ทั้ง 4 ด้าน ในการนำไปใช้สำหรับการสัมภาษณ์ นักเรียน

2.4.1.4 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion)

การสนทนากลุ่มย่อยเป็นการระดมสมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
ที่มีประสบการณ์และภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน ข้อมูลที่ได้จะเป็นการสรุปและเน้นถึงวิธีการ
มองโลก ทักษะ และความคิด ที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมของตนเอง ซึ่งหลักในการเลือก
ผู้ให้ข้อมูล หลักในการจัดสนทนากลุ่มจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบได้ตรง
ตามวัตถุประสงค์ (ชาย โพธิ์ลีตา, 2554, หน้า 208-209) ของการศึกษามากที่สุด
การสนทนากลุ่มแต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนา จำนวน 6-8 คน ซึ่งได้รับเชิญ
มาพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในฝัน
ในการดำเนินการสนทนากลุ่ม จะมีผู้นำการสนทนาเป็นผู้จุดประเด็น การสนทนา
ในหัวข้อต่างๆ และกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มพูดคุยกันและแสดงทัศนะของตนเอง
อย่างเต็มที่ โดยผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมสนทนาจะให้ความสบายใจ เพราะในแต่ละกลุ่ม
จะมีประสบการณ์และภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน จึงมีความสบายใจ ที่จะพูดคุยและแสดง
ทัศนะของตน บรรยากาศและพลวัตของกลุ่ม ซึ่งเป็นหัวใจของการสนทนา โดยมีแนวคิดที่ว่า
คนเราจะพูดหรือจะแสดง ความคิดเห็นอย่างเปิดเผยในกลุ่มหรือในที่สาธารณะได้เขาต้อง
มีความสบายใจไม่รู้สึกระแวง และไม่รู้สึกละอายใจ โดยมียุทธศาสตร์เกี่ยวข้อง คือ บุคคล
ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ในบรรยากาศการสนทนาสมาชิกต้องได้อภิปรายและ
โต้ตอบกัน ข้อมูลที่ได้รับจากการจัดสนทนากลุ่มจะเน้นที่ประวัติส่วนตัวหรือรายละเอียด
ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สนทนาแต่ละคน แต่จะเน้นถึงการสรุป วิธีการมองโลก ทักษะ
และความคิดที่ผู้ร่วมสนทนามีต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
โรงเรียนในฝันที่เกิดขึ้น ผลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ข้อมูลสรุปได้และมีความสมบูรณ์
ในตัวเอง และผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนามาพิจารณาพิเคราะห์ มาพิจารณาประกอบ
กับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจ
ในเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในฝันได้อย่างสมบูรณ์
ต่อไป

2.2 การพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ

เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 4 ประเภท เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้น จึงให้ความสำคัญในเรื่อง ความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้วิจัย นำเครื่องมือไปตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ ภาคสนามเพื่อหาความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการปฏิบัติ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ มาปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

ระยะที่ 3 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ก่อนการทำงานในภาคสนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัย ผู้วิจัยมี ขั้นตอนการเริ่มต้นเข้าสู่ภาคสนาม คือ ขั้นตอนการติดต่อ ขั้นตอนการเดินทาง ขั้นตอนการแนะนำตนเอง

3.1 ขั้นเตรียมการ

3.1.1 ขั้นการติดต่อ ผู้วิจัยติดต่อไปยังโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน โดยผ่านผู้บริหารโรงเรียน เป็นการติดต่อโดยการพูดคุยทางโทรศัพท์ เพื่อแนะนำตัว และชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการทำวิจัย

3.1.2 ขั้นการเดินทาง ผู้วิจัยดำเนินการขอความร่วมมือในการทำวิจัย อย่างเป็นทางการโดยการทำหนังสือจาก ภาควิชาภาวะผู้นำการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ถึงผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน แล้วนำหนังสือไปส่งยังผู้บริหารโรงเรียน

3.1.3 ขั้นการเดินทาง ผู้วิจัยนัดหมายเวลา และสถานที่กับผู้บริหาร โรงเรียน ด้วยโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่มีระยะทางที่มีความสะดวกในการเดินทางเข้าศึกษาข้อมูลได้ง่าย เพราะเป็นโรงเรียนอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดเดียวกัน กับผู้วิจัย และเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ การเดินทางจึงสะดวกสบายใช้เวลาในการเดินทางไม่เกิน 20 นาที ทั้ง 3 โรงเรียน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อถึง วัน เวลา นัดหมายจริง ผู้วิจัยได้เผื่อเวลาไว้เสมอ เพื่อป้องกันการผิดพลาด ทำให้ผู้วิจัยเดินทางไปถึงก่อนเวลา นัดหมายจริงทุกครั้ง

3.1.4 ขั้นตอนการแนะนำตัว เมื่อได้พบผู้บริหารโรงเรียน การแนะนำเป็นเรื่องที่สำคัญมากและเนื่องจากผู้วิจัยไม่รู้จักและคุ้นเคยกับผู้บริหารเป็นการส่วนตัวไม่มีทั้งบุคคลที่เป็นสื่อกลางให้รู้จัก แต่มีหนังสือแนะนำตัว จากนั้นจึงขอความร่วมมือในการทำวิจัย โดยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการทำวิจัยตามความเป็นจริง บอกถึงวัตถุประสงค์และลักษณะการเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องใช้การศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มบุคคลต่างๆ เป็นหลัก จากการพูดคุยและเข้าพบผู้บริหาร ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารเป็นอย่างดี และพร้อมให้การสนับสนุนผู้บริหารช่วยนำผู้วิจัยไปพบกับรองผู้บริหารกลุ่มงานวิชาการ แล้วชี้แจงเกี่ยวกับการมาขอเป็นผู้วิจัยให้ทราบอย่างคร่าวๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือในการทำวิจัยอย่างไม่เป็นทางการซึ่งได้รับความร่วมมือด้วยดี

3.2 การสร้างความคุ้นเคย

ผู้วิจัยเข้าแนะนำตัวเองกับผู้บริหารโรงเรียน และได้รับการแนะนำกับรองผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มงานวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนได้มอบหมายให้ครู 1 ท่านเป็นผู้ช่วยวิจัยในแต่ละโรงเรียน ดังนั้น เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ในข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยร่วมกันวางแผนการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการทำเป็นปฏิทินระยะเวลาในการปฏิบัติงานเก็บข้อมูล เป็น 2 ช่วงระยะ คือ ระยะระหว่างการปฏิบัติการเก็บข้อมูล และระยะสิ้นสุดการเก็บข้อมูล

3.2.1 ระยะระหว่างการปฏิบัติการเก็บข้อมูล ใช้เวลา ประมาณ 2 เดือนต่อโรงเรียน (ดูภาคผนวก) ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้ช่วยวิจัยทุกครั้งในการเข้าเก็บข้อมูล ซึ่งผู้ช่วยวิจัยจะช่วยเหลือเป็นคนนัดเวลา และนัดผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายและเป็นการเสียเวลาทำงานของผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน เพื่อให้ข้อมูลสมบูรณ์มากขึ้น ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญของโรงเรียน เมื่อมีการรับเชิญและขอเข้าร่วมสังเกตการณ์ ในกิจกรรมการประชุมวางแผนงาน กิจกรรมการเตรียมความพร้อมการรับการประเมินโรงเรียน ร่วมกิจกรรมการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกิจกรรมการประชุมผู้ปกครองนักเรียน และร่วมสังเกตการณ์การประเมินโรงเรียนพระราชทาน ในการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งผู้วิจัยจะสังเกต บันทึกข้อมูล สัมภาษณ์และบันทึกภาพถ่าย อัดบันทึกเทป ข้อมูลไว้ทุกครั้ง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อลงในตารางวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.2 ระยะสิ้นสุดการเก็บข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามครบตามปฏิทินแล้ว นำข้อมูลมาตรวจสอบด้านความถูกต้อง ผู้วิจัยทำหนังสือขอบคุณโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน

3.3 การเก็บข้อมูล

3.3.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้ง 3 โรงเรียนเป็นระยะเวลา 20 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2557- มกราคม 2559 กำหนดการลงภาคสนามแต่ละโรงเรียนละ 6 ครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมสำคัญตามปฏิทินโรงเรียน โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการประชุมของโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาและคณะกรรมการนักเรียน นักเรียน

3.3.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (Data Triangulation) อีกทั้งยังได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากโรงเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบการทำงานภาคสนาม นอกจากนี้ยังได้รับการตรวจสอบข้อมูล (Field notes) จากผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลกิจกรรม และเหตุการณ์ว่าได้มีการปฏิบัติจริงในโรงเรียน (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2550 หน้า -31)

3.3.3 ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบด้านความถูกต้องของข้อมูลว่า เมื่อต่างเวลาต่างสถานที่ที่กัน และผู้ให้ข้อมูลต่างกันหรือการได้มาของข้อมูลต่างกันแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่

- 1) แหล่งเวลา ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลากัน
- 2) แหล่งสถานที่ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน
- 3) แหล่งบุคคล ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันแต่ผู้ให้ข้อมูลต่างกัน

3.3.4 ตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการใช่วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคุมคู่ไปกับวิธีการสัมภาษณ์ พร้อมกับศึกษาเอกสารประกอบด้วย

3.3.5 การตรวจสอบจากวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการกลับไปตรวจสอบข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องว่าผู้วิจัยตีความถูกต้องหรือไม่อย่างไร โดยผู้วิจัยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยการอ่านข้อมูลที่รวบรวมได้ให้ฟัง เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยเองและผู้ให้ข้อมูลให้ตรงกัน

นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่คุณวิจัยได้พยายามควบคุมหรือจัดการกระทำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง
- 2) ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์และสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น
- 3) ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามประมาณ 12 เดือน ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้สามารถมั่นใจได้มากขึ้นว่าข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่เป็นจริง

ตาราง 6 สรุปการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล/เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	ช่วงเวลา – ช่วงระยะเวลา
1.แบบวิเคราะห์เอกสาร	1.เอกสารโรงเรียน ได้แก่ 1.1 สมุดหมายเหตุรายวัน 1.2 รายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) 1.3 สมุดบันทึกการประชุม 1.4 สมุดนิเทศงาน 1.5 แผนกลยุทธ์โรงเรียน	ระยะเวลา เตรียมการวิจัย ระยะเวลา ระหว่าง การปฏิบัติงานภาคสนาม เดือนมิถุนายน 2557

ตาราง 6 (ต่อ)

วิธีการเก็บข้อมูล/เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	ช่วงเวลา – ช่วงระยะเวลา
1.แบบวิเคราะห์เอกสาร	1.6 ข้อมูลสารสนเทศ 1.7 สมุดคำสั่งมอบหมายงานหน้าที่ 1.8 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระยะ 4 ปี 1.9 วารสารประชาสัมพันธ์ 1.10 สมุดเยี่ยม 1.11 รายงานการอบรมคณะครูฯลฯ 2. วัสดุอุปกรณ์ 2.1 ไล้ เกียรติบัตร ภูมิบัตร 2.2 ชั่งงาน 2.3 แฟ้มงาน 2.4 สื่อการเรียนการสอน 2.5 ชุดการสอน 2.6 ถ้วยรางวัล ฯลฯ	ระยะเวลา เตรียมการวิจัย ระยะเวลา ระหว่าง การปฏิบัติงาน ภาคสนาม เดือนมิถุนายน 2557
2.แบบสังเกตและบันทึก (Observation)	1.การบริหารจัดการ 2.วัฒนธรรมการทำงาน 3.วัฒนธรรมองค์กร 4.กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน 5. การปฏิบัติงาน 6. การมีส่วนร่วม 7. สังคมบริบท 8.พฤติกรรมที่เกิดภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้าน ของผู้บริหารต่อ นักเรียน ครู และการบริหารจัดการ	ระยะระหว่าง การปฏิบัติงาน ภาคสนาม เดือนมิถุนายน- พฤศจิกายน 2557

ตาราง 6 (ต่อ)

วิธีการเก็บข้อมูล/เครื่องมือ	แหล่งข้อมูล	ช่วงเวลา - ช่วง ระยะเวลา
3.แบบสัมภาษณ์ ระดับเชิงลึก (In- depth interview)	ผู้ให้ข้อมูล 1. ผู้บริหารโรงเรียน 2. รองผู้บริหารโรงเรียน 3. ครู 4. นักเรียน 5. ผู้ปกครอง 6. คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระยะเวลา ปฏิบัติงานภาคสนาม
4.แบบบันทึกการสนทนา กลุ่ม (Focus Group Discussion)	ผู้ร่วมสนทนา 1. รองผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มงานวิชาการ 2. รองผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มงานงบประมาณ 3. รองผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มงานบุคลากร 4. รองผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มงานบริหารงานทั่วไป 5. ตัวแทนครู 2 คน 6. ตัวแทนนักเรียน 2 คน 7. ตัวแทนคณะกรรมการ สถานศึกษา 1 คน 8. ผู้ปกครองนักเรียน 1 คน	ระยะเวลา ปฏิบัติงาน ภาคสนาม พฤศจิกายน 2558

ระยะที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายข้อมูล

การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะระหว่างการศึกษาวิจัยภาคสนาม และ ระยะสิ้นสุดการเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

4.1 ระยะระหว่างการศึกษาภาคสนาม

ระยะระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละประเด็น เพื่อบันทึกผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการเกิดตามมาตรฐานโรงเรียนในพื้นที่ 3 มิติ คือ มิติคุณภาพนักเรียน มิติคุณภาพครูและมิติการบริหารจัดการ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ลักษณะการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

ประเด็นที่ 2 ลักษณะการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

ประเด็นที่ 3 ลักษณะการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการกระตุ้นทางปัญญา

ประเด็นที่ 4 ลักษณะการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการดำเนินถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

ดังตารางวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลที่วิเคราะห์ตามประเด็นทั้ง 4 ประเด็นหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 โรงเรียนมาวิเคราะห์ได้ลักษณะการเกิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในพื้นที่ที่ปรากฏขึ้นจริง

ตาราง 7 ตารางวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลความเหมือนกัน

ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง	คุณภาพนักเรียน	คุณภาพครู	คุณภาพ การบริหารจัดการ
1.ด้านการมีอิทธิพล อย่างมีอุดมการณ์	1.มีวิสัยทัศน์ 2.มีความรู้และ ทักษะการทำงาน 3.บุคลิกภาพที่ดี 4.มีคุณธรรม จริยธรรม	1.มีวิสัยทัศน์ 2.มีความรู้และ ทักษะการทำงาน 3.บุคลิกภาพที่ดี 4.มีคุณธรรม จริยธรรม	1.มีวิสัยทัศน์ 2.มีความรู้และ ทักษะการทำงาน 3.บุคลิกภาพที่ดี 4.มีคุณธรรม จริยธรรม
2.ด้านการสร้าง แรงบันดาลใจ	1.การเป็น แบบอย่างที่ดี 2.สร้างความเชื่อมั่น 3.เป็นกัลยาณมิตร	1.การเป็น แบบอย่างที่ดี 2.สร้างความเชื่อมั่น 3.เป็นกัลยาณมิตร	1.การเป็น แบบอย่างที่ดี 2.สร้างความเชื่อมั่น 3.เป็นกัลยาณมิตร
3.ด้านการกระตุ้น ทางปัญญา	1.การคิดสร้างสรรค์ 2.ผลงานเป็นเลิศ	1.การคิดสร้างสรรค์ 2.ผลงานเป็นเลิศ	1.การคิดสร้างสรรค์ 2.ผลงานเป็นเลิศ
4.ด้านการคำนึงถึง ความเป็นปัจเจก บุคคล	1.เน้นศักยภาพคน 2.พัฒนางานสู่สากล	1.เน้นศักยภาพคน 2.พัฒนางานสู่สากล	1.เน้นศักยภาพคน 2.พัฒนางานสู่สากล

ผลการวิเคราะห์ความเหมือนที่เกิดขึ้น 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ที่เกิดในมิติคุณภาพนักเรียน ครู และการบริหารจัดการ คือ ผู้บริหารเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้และทักษะการทำงาน มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ส่วนด้านการสร้างแรงบันดาลใจ คือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความเชื่อมั่น และเป็นกัลยาณมิตร ด้านการกระตุ้นทางปัญญา คือ การคิดสร้างสรรค์ และมีผลงานเป็นเลิศ และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารเน้นศักยภาพคน และพัฒนางานสู่สากล

4.2 ระยะเวลาสิ้นสุดการปฏิบัติงานภาคสนาม

จากตารางวิเคราะห์และแปลผลความหมายของข้อมูล มาจากการเก็บข้อมูลทั้งหมดทั้ง 3 โรงเรียน ผู้วิจัยมีการตรวจสอบสามเส้า ทั้งด้านเวลา สถานที่ และบุคคล โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ทำโดยการตีความและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมมาได้ในสนามวิจัยมาวิเคราะห์ มองหาความหมาย ความคล้ายคลึง ความแตกต่าง อาจจะเป็นแบบซึ่งเป็นข้อสมมติฐานชั่วคราวย่อยๆ หลายสมมติฐาน ซึ่งวิธีการหลักผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ สุธาภรณ์ จันทวานิช (2550 หน้า 10) และจากนั้นจะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานจนสามารถหาหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนจากข้อสรุปย่อยๆ ไปสู่สรุปใหญ่ โดยจำแนกข้อมูลตามความเหมาะสมของข้อมูล และให้ผู้ตรวจแก้ไขทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

เป็นวิธีวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตและบันทึก การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม จากประเด็นที่เกิดเป็นลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในฝัน ทั้ง 4 ด้าน และมาตรฐานและคุณภาพโรงเรียนในฝัน